

Werknemer de pineut door verbod op pensioenbanksparen

De deelnemer aan een premieovereenkomst die nu zijn pensioenkapitaal verplicht moet omzetten in een levenslang gegarandeerd pensioen, is de pineut. Door de huidige lage rentestand levert het kapitaal bar weinig pensioen op. Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid erkent het probleem van het zogeheten conversierisico en onderzoekt de mogelijkheden om in de uitkeringsfase door te beleggen om zo een hoger pensioen te bewerkstelligen.¹ Deelnemers zouden echter ook zijn gebaat bij de introductie van pensioenbanksparen. Dit betekent wel dat een van de belangrijkste dogma's van de orthodoxe pensioenkerk, namelijk dat pensioen levenslang moet zijn, aan de kant moet worden gezet.

Een eerdere poging om het conversierisico te beperken, was de zogeheten pensioenknipt. Die houdt in dat niet het gehele pensioenkapitaal in één keer wordt omgezet in een levenslang pensioen. Eerst wordt een tijdelijk pensioen aangekocht. Op de einddatum van het tijdelijke pensioen wordt het resterende kapitaal omgezet in een levenslang pensioen. De hoop is dan dat de tariefrente is gestegen. De pensioenknipt genoot vanaf 2004 fiscale goedkeuring.² Vervolgens is in 2009 in de Pensioenwet de tijdelijke regeling pensioenknipt gecreëerd, die per 1 januari 2014 is afgelopen.³ SZW heeft na evaluatie besloten de regeling niet te verlengen, zo heeft staatssecretaris Klijnsma laten weten in haar begeleidende brief aan de Kamer van 4 november 2013 bij het evaluatierapport. Uit het rapport blijkt dat slechts ongeveer 100 personen van de regeling gebruik hebben gemaakt en dat er door de gedaalde rentestand niet eens financieel voordeel mee is behaald. Bovendien is het pensioenknipten complex en adviesgevoelig en leidt het tot extra uitvoeringskosten voor de verzekeraar. En die kosten drukken dan weer op het rendement van de uitgestelde waarde, met als gevolg een nog lager pensioen.

David Bakker

Drs. D.W. Bakker is eigenaar van David Bakker Pensioen Consultancy & Opleidingen te Enschede

Slechts een 100-tal personen heeft gebruik gemaakt van de tijdelijke regeling pensioenknipt en er niet eens financieel voordeel mee behaald

■ BELEGGEN IN DE UITKERINGSFASE

Het doorbeleggen van het pensioen in de uitkeringsfase is niet geheel nieuw. Zo bestonden er al pensioenregelingen met uitkeringen in beleggingseenheden. Deze werden in een besluit aangewezen als fiscaal zuivere pensioenregelingen.⁴ Vanaf 1 januari 2008, toen art. 11 PW in werking trad, zijn dergelijke pensioenregelingen geen pensioenen meer in de zin van de Pensioenwet. Genoemd besluit is dan ook per die datum ingetrokken.⁵ Uitkeringen die berusten op aanspraken die zijn verworven vóór 2008 kunnen nog wel in beleggingseenheden worden gedaan. Deze regelingen blijven gerespecteerd als fiscaal zuivere regeling en art. 11 PW is daar niet op van toepassing.⁶ Overigens zijn uitkeringen in de vorm van beleggingseenheden in de lijfrentesfeer nog steeds toegestaan. Zoals gezegd wil SZW het doorbeleggen in de pensioenuitkeringsfase vanaf 2016 weer mogelijk gaan maken. Dat is op zich een goede zaak, maar ik kan me voorstellen dat er ook mensen zijn die zich een rustige oude dag wensen zonder beleggingsstress. Mede daarom is het wenselijk dat er ook een pensioenbankspaarvariant komt waarbij mensen een tijdelijk gegarandeerd pensioen bij een bank of beleggingsinstelling kunnen aankopen.

BANKSPAREN

Sinds de introductie van het zogeheten banksparen in 2008 zijn polishouders massaal overgestapt van levensverzekeraars naar banken. Vooral de tarieven voor de aankoop van een uitkering zijn bij banken veel gunstiger dan bij verzekeraars. Het is voor werknemers die nu met pensioen gaan bijzonder sneu dat ze verplicht zijn om van hun pensioenkapitaal pensioen aan te kopen bij een verzekeraar en niet kunnen profiteren van de betere banktarieven.

Banksparen houdt ten eerste in dat men binnen het fiscale lijfrenteregime een lijfrentekapitaal kan opbouwen bij een bank of een beleggingsinstelling (banksparen in de opbouwphase). Van het opgebouwde kapitaal kan men vervolgens een uitkering aankopen bij een bank/beleggingsinstelling (banksparen in de uitkeringsfase) of bij een verzekeraar. De uitkeringen bij een bank zijn niet afhankelijk van overlevingskansen en daarom in strikte zin geen lijfrente. Toch zal ik de gangbare term ‘bancaire lijfrente’ hanteren. Getracht is de uitkeringsvormen van de bancaire lijfrente zo veel mogelijk te laten aansluiten bij de voorgeschreven lijfrentevormen bij een verzekeraar. Zo is een bancaire lijfrente met een minimale duur van 20 jaar vanaf de AOW-leeftijd de evenknie van de levenslange oudedagslijfrente.⁷ De duur van 20 jaar is ongeveer de gemiddelde levensverwachting van een Nederlander die de AOW-leeftijd heeft bereikt.⁸

Sinds de introductie van het banksparen in 2008 zijn polishouders massaal overgestapt van levensverzekeraars naar banken

In 2010 is het banksparen ook ingevoerd voor goudenhanddrukstamrechten. Overigens is de stamrecht-vrijstelling in de loonbelasting met ingang van 1 januari 2014 afgeschaft. Voor bestaande stamrechten geldt overgangsrecht (art. 39f Wet LB 1964). De bancaire uitkeringsvormen bij deze stamrechten kennen veel meer vrijheid. Zo is de minimale uitkeringsduur vanaf leeftijd 60 minimaal een jaar (art. 3.4 (oud) Uitv. reg. LB 2011).

VERGELIJKING TARIEVEN BANK EN VERZEKERAAR

Voor een vergelijking van de tarieven van een bank en een verzekeraar ben ik uitgegaan van een persoon van 65 jaar, met een partner van dezelfde leeftijd, die een koopsom van € 500.000 ter beschikking heeft. Ik heb gekeken welke uitkering bij verschillende duren je daarvan bij een bank of verzekeraar kunt aankopen, uitgaande van de beste aanbieders.⁹ De uitkering bij de verzekeraar stopt binnen de afgesproken duur als de langstlevende van de bovengenoemde persoon en zijn partner komt te overlijden. Bij de bank loopt de

uitkering gedurende de afgesproken duur door en komt ze bij eerder overlijden toe aan de erfgenamen. Ik besef dat de uitkeringsduren niet geheel passen binnen het fiscale lijfrenteregime – wel binnen het goudenhanddrukstamrechtregime – maar het gaat nu puur om een tariefsvergelijking. Tabel 1 vermeldt de hoogte van de uitkering op jaarbasis bij de verschillende duren. In de laatste kolom is sprake van een levenslange uitkering bij een verzekeraar en een duur van 30 jaar bij een bank.

Tabel 1. Vergelijking jaarlijkse uitkering verzekeraar en bank bij verschillende duren en een pensioenkapitaal van € 500.000

looptijd (jr)	5	10	15	20	25	levenslang/ 30 jaar
verzekeraar						
uitkering	€ 101.976	€ 52.296	€ 35.868	€ 28.224	€ 24.086	€ 20.386
vermoedelijke rekenrente	1,5%	1,5%	1,5%	1,5%	1,5%	1,5%
bank						
uitkering	€ 104.347	€ 55.159	€ 39.378	€ 31.997	€ 28.024	€ 25.480
rekenrente	1,7%	2%	2,3%	2,6%	2,9%	3,1%

Frappant is dat de uitkeringen bij de bank over de gehele linie beter zijn. De kans dat de lijfrente-uitkering bij overlijden van de verzekerden voor de einddatum komt te vervallen, vertaalt zich dus niet in een hogere uitkering. Wanneer je de bankuitkering met een duur van 20 jaar, zoals gezegd ongeveer de levensverwachting, ter grootte van € 31.997 vergelijkt met een levenslange uitkering bij een verzekeraar ter grootte van € 20.386, zou je kunnen stellen dat banksparen een 50% hogere uitkering oplevert.

Wat voorts opvalt, is dat de gehanteerde grondslagen en kosten bij de bankuitkering volledig transparant zijn. Het is op de euro nauwkeurig na te rekenen. De

- 1 Zie de ‘Hoofddijnennota optimalisering wettelijk kader voor premieovereenkomsten’, zoals aangeboden aan de Tweede Kamer bij brief van 19 december 2014 door de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.
- 2 Zie het besluit van 22 april 2004, nr. CPP2004/245M en de handreikingen pensioenknip versie 6 juni 2007 en 15 juli 2009, zoals gepubliceerd op www.belastingdienstpensioensite.nl.
- 3 Zie art. 2, negende lid PW jo. artt. 3a-3e Regeling Pensioenwet en Wet verplichte beroepspensioenregeling.
- 4 Besluit van 1 maart 2004, nr. CPP2003/2813M.
- 5 Besluit van 23 oktober 2007, nr. CPP2007/552M.
- 6 Zie art. 12 Invoerings- en aanpassingswet Pensioenwet.
- 7 Zie art.3.126a, vierde lid, onderdeel a, sub 1 Wet IB 2001, resp. art. 3.125 Wet IB 2001, eerste lid, onderdeel a Wet IB 2001.
- 8 De levensverwachting kan hoger uitvallen bij toepassing van bijvoorbeeld een cohortbenadering van de prognosetafel AG2014.
- 9 Ik heb daarbij op 24 december 2014 gebruik gemaakt van de vergelijkingssite 123lijfrente.nl.

afsluitkosten zijn circa € 160 en soms is sprake van excassokosten ter grootte van € 1 per uitkering. De gehanteerde rekenrente is ook duidelijk en stijgt naarmate de duur langer is. Bij de lijfrente zijn alleen de afsluitkosten duidelijk, en die zijn minimaal tien maal hoger dan die bij de bank. Verder is er geen duidelijkheid over de gehanteerde rekenrente (vermoedelijk circa 1,5%, ongeacht de duur), de sterftetafel en de kostenopslagen.

Wat voorts opvalt, is dat de gehanteerde grondslagen en kosten bij de bankuitkering volledig transparant zijn. Het is op de euro nauwkeurig na te rekenen

De tarieven voor een direct ingaand pensioen zijn grosso modo hetzelfde als voor een direct ingaande lijfrente. Stel dat in ons voorbeeld sprake was van een werknemer die van zijn kapitaal van € 500.000 pensioen moet aankopen. Dan zou dit kapitaal een levenslang ouderdomspensioen, inclusief 70% partnerpensioen, opleveren van € 22.005 bij dezelfde verzekeraar die € 20.386 met 100% overgang op de partner biedt in de lijfrentesfeer.

Bij pensioenfondsen die premieovereenkomsten uitvoeren, zijn de aankooptarieven waarschijnlijk beter dan bij verzekeraars. Ik heb hier geen uitvoerig onderzoek naar gedaan. Maar ik weet van één ondernemingspensioenfonds dat het momenteel een rekenrente van 4% hanteert en dat bij dit pensioenfonds het pensioenkapitaal van € 500.000 in ons voorbeeld een levenslang ouderdomspensioen, wederom inclusief 70% partnerpensioen, van € 28.700 zou opleveren. Overigens moet een deelnemer wiens premie- of kapitaalovereenkomst wordt uitgevoerd door een verzekeraar, pensioen aankopen bij een verzekeraar. Hij kan dus geen pensioen aankopen bij een pensioenfonds, tenzij hij aanspraken jegens dat fonds heeft (zie art. 81 PW). Hetzelfde geldt voor een deelnemer wiens premieovereenkomst wordt uitgevoerd door een PPI (art. 81a PW). De deelnemer aan een premie- of kapitaalovereenkomst bij een pensioenfonds heeft wettelijk gezien meer keuzevrijheid. Hij kan pensioen aankopen bij het pensioenfonds waar hij deelnemer is (geweest), een ander pensioenfonds waar hij aanspraken heeft of een verzekeraar (art. 80 PW).

■ SAMENHANG TARIEVEN EN BELEGGINGSEISEN

De tarieven die banken, verzekeraars en pensioenfondsen hanteren, hangen uiteraard samen met de (te verwachten) rendementen op de beleggingen. En de wijze van beleggen wordt weer beïnvloed door wettelijke financiële voorschriften. Voor pensioenfond-

sen gelden de financiële voorschriften van het Financieel toetsingskader (FTK) en voor verzekeraars die uit de Wet op het financieel toezicht (Wft). De eisen die aan pensioenfondsen worden gesteld zijn streng. Zo geldt er een zekerheidsmaatstaf van 97,5% (zie art. 132 PW), die inhoudt dat de minimale omvang van het eigen vermogen zodanig is dat met een kans van 97,5% wordt voorkomen dat het fonds binnen één jaar over minder middelen beschikt dan de omvang van de pensioenverplichtingen. Een dergelijke zekerheid kan alleen worden geboden wanneer een groot deel van het vermogen veilig is belegd, bijvoorbeeld in staatsobligaties.

Aan levensverzekeraars worden nog zwaardere eisen gesteld, omdat zij geen corrigerende maatregelen kunnen nemen als blijkt dat er onvoldoende middelen zijn. Pensioenfondsen kunnen dat wel: tussentijds premies aanpassen, afzien van indexatie en zelfs afstempelen van pensioen. De zwaardere eisen betreffen onder andere de vaststelling van de voorzieningen. Daarnaast is de zekerheidsmaatstaf die verzekeraars moeten bieden 99,5%. Dit betekent dat verzekeraars nog veiliger moeten beleggen dan pensioenfondsen. Levensverzekeraars hebben dan ook relatief meer in staatsobligaties belegd dan pensioenfondsen. Het lage rendement op veilige beleggingen vertaalt zich in de zware tarieven voor direct ingaande pensioenen en lijfrenten.

Banken die de bancaire lijfrente aanbieden, hoeven geen levenslange uitkeringen te garanderen, hebben dus niet te maken met de daarmee samenhangende eisen en kunnen een beter tarief aanbieden.

■ WAAROM ZOU PENSIOEN LEVENSLANG MOETEN ZIJN?

Art. 15 PW eist dat pensioen levenslang is. De bedoeling hiervan is te voorkomen dat de werknemer voortijdig zijn pensioenpotje opsnoept en een beroep doet op overheidsvoorzieningen.¹⁰ Ik vind dit overdreven paternalistisch. Ik zie niet direct het gevaar dat na het beëindigen van een tijdelijk ouderdomspensioen mensen massaal een beroep gaan doen op overheidsvoorzieningen. Er is immers al sprake van een basisvoorziening in de vorm van een levenslange AOW. Toch klinkt in pensioendiscussies vaak de waarschuwing voor genoemd gevaar. Een gedegen onderbouwing ontbreekt.

Voorts is van belang dat hoger opgeleide, c.q. meer verdienende Nederlanders de hoogste levensverwachting hebben. En dat is precies de groep die prima zijn eigen boontjes kan doppen en voor de afdekking van het langlevensrisico de solidariteit van de lager opgeleide, c.q. minder verdienende medemens niet nodig heeft. Voorts geldt dat mensen na hun tachtigste ook minder consumeren en dus minder pensioen nodig hebben.¹¹

Overigens heeft toenmalig minister Kamp van SZW op 2 juli 2012 Kamervragen beantwoord over de mogelijkheden van banksparen bij het aankopen van pensioen. Daarin maakt hij een probleem van het langlevensrisico en stelt hij zich op het standpunt dat

er vanwege dat risico altijd een verzekeraar in de uitkeringsfase moet worden betrokken. Tijdens de parlementaire behandeling van het initiatiefwetsvoorstel tot invoering van het lijfrentebanksparen waren daarentegen het tijdelijke karakter van de bancaire lijfrente en het langlevensrisico nauwelijks een issue.¹² Waarom zou een lijfrente niet, en een pensioen wel levenslang moeten zijn?

Waarom zou een lijfrente niet, en een pensioen wel levenslang moeten zijn?

■ PENSIOENBANKSPAREN IN DE OPBOUWFASE

Hiervoor beperkte ik me tot het banksparen in de uitkeringsfase. Daar hoeft het natuurlijk niet bij te blijven. Idealiter heeft iedere Nederlander een individuele pensioenspaarrekening – een individuele defined contributionregeling (IDC) – waarop achtereenvolgende werkgevers premies storten (geen gezeur met waardeoverdracht). De werkgevers hoeven dan alleen nog maar voor risicodekkingen te zorgen. Voordelen van IDC zijn volgens Gradus dat er een perfecte aansluiting is tussen betaalde premie en verkregen pensioenrechten (geen diffuse verdelingsvraagstukken), meer flexibiliteit voor de werknemer en de mogelijkheid te werken met een eigen risico-rendementsprofiel.¹³ Gradus noemt als een van de nadelen van IDC dat er geen sprake is van collectief vermogensbeheer en dat dit tot suboptimale uitkomsten leidt. Hij bedoelt hier waarschijnlijk dat de kosten van vermogensbeheer bij IDC hoog zijn. Een van de redenen voor hem om te pleiten voor – schrik niet! – collectief individual defined contribution (CIDC). De kosten zijn inderdaad een aandachtspunt. Maar wellicht zouden pensioenconsumenten via belangenverenigingen een collectief kunnen vormen en aldus lagere kosten kunnen afdwingen bij aanbieders.

Ik zou nog verder willen gaan, namelijk door het mogelijk te maken ook lijfrentepremies op de pensioenspaarrekening in te leggen, zodat de opbouw bijvoorbeeld kan doorlopen gedurende perioden dat men niet in loondienstverband werkzaam is, maar als zzp'er. Dit vereist natuurlijk wel enige afstemming van de verschillende civielrechtelijke en fiscale regimes.

■ TEN SLOTTE

De introductie van pensioenbanksparen zou een verrijking zijn voor ons pensioenstelsel, zowel in de opbouw- als in de uitkeringsfase. Gezien de huidige lage rentestand heeft de invoering van de mogelijkheid om een pensioen aan te kopen bij een bank of beleggingsinstelling (uitkeringsfase) de prioriteit. Zo kunnen werknemers die op het punt van pensioneren staan, profiteren van de betere banktarieven en pensioenkapitaalvernietiging zo veel mogelijk voorkomen. Een dergelijke introductie van pensioenbanksparen brengt automatisch de invoering van tijdelijke pensioenen met zich mee.

Sowieso zou de invoering van de mogelijkheid van tijdelijke pensioenen in het algemeen – dus niet alleen in geval van pensioenbanksparen – een goede zaak zijn. Dat zou namelijk betekenen dat er minder strenge eisen hoeven te worden gesteld aan pensioenuitvoerders en dat komt de houdbaarheid van ons pensioenstelsel ten goede. Het is immers de garantie van een nominaal gegarandeerd levenslang pensioen die ons pensioenstelsel in een ijzeren en verlammen-de greep houdt. ●

10 MvT PW Algemeen deel, TK 30 413, nr. 3, blz. 34-35.

11 Zie ook P.J.M. Akkermans en D.W. Bakker, Maak een tijdelijke pensioenuitkering mogelijk, Pensioen Pro, 8 januari 2015.

12 Zie Kamerstukken 30 432.

13 R.H.J.M. Gradus, Bouwstenen voor een toekomstbestendig pensioenstelsel, Pensioen Magazine, april 2014.